

تبیین بعد فرهنگی- اجتماعی تهدید نرم با رویکرد انتظامی

ابراهیم داودی دهقانی^۱

اکبر کنعانی^۲

تاریخ پذیرش نهایی: ۹۶/۹/۲۰

تاریخ دریافت: ۹۶/۶/۲۶

فصلنامه‌ی مطالعات راهبردی ناجا / سال دوم / شماره پنجم - پاییز ۱۳۹۶

چکیده

ماهیت پیچیده و سیال تهدید نرم و نفوذ نامحسوس آن بر افکار موجب می‌شود چنین پدیده‌هایی با تأخیر، دریافت و باور شوند و اگر با غفلت همراه شود، این پیچیدگی مضاعف می‌شود و شناخت برای مقابله با آن را مشکل‌تر می‌سازد. هدف تحقیق حاضر شناخت دقیق تهدید نرم در بعد فرهنگی- اجتماعی است تا کاربران انتظامی بتوانند از ابزارها و شیوه‌های مناسب‌تری برای پیشگیری، مقابله یا کاهش اثر تهدید نرم بهره‌گیری کنند. روش پژوهش حاضر ترکیبی یا آمیخته (کیفی و کمی) است. در روش کیفی از تحلیل محتوا استفاده شده و داده‌های آن با استفاده از مصاحبه عمیق به دست آمده است. جامعه مورد مطالعه برای این مرحله ۱۰ نفر از صاحب‌نظران این حوزه و دارای سابقه خدمت در نیروی انتظامی هستند. در مرحله دوم برای تعیین اولویت مؤلفه‌ها با رویکرد انتظامی، اطلاعات مد نظر از طریق پرسشنامه جمع‌آوری شد و معاونان و مدیران کل معاونت عملیات، پلیس اطلاعات و امنیت عمومی و معاونت اجتماعی ناجا به تعداد ۲۳ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. در پردازش و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار آماری SPSS و برای تعیین اولویت مؤلفه‌ها از دیدگاه انتظامی از آزمون‌های فریدمن استفاده شد. از جمله یافته‌های تحقیق شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های تهدید نرم با دیدگاه انتظامی شامل مشروعیت، مشارکت ملی، مطالبات عمومی، هویت‌سازی، ارزش‌های اساسی، هنجارهای عمومی، الگوهای مرجع، عدالت اجتماعی، الگوهای تقاضا و تولید اطلاعات و... است. براساس نتایج تحقیق، کاهش حضور فعال مردمی در حوزه‌های تصمیم‌گیری فرهنگی- اجتماعی، شکاف و بروز اختلال در عوامل یکپارچه‌ساز اجتماعی و روابط برخاسته از آن، عدم تمکین و شیوع آن در قبال هنجارهای عامه و توجه به هنجارهای غیرحمایتی از جمله تهدیدهای نرم بعد فرهنگی- اجتماعی هستند که از دیدگاه انتظامی، گسترش آنها موجب کاهش نظم و امنیت خواهد شد.

واژگان کلیدی

تهدید نرم، بعد فرهنگی- اجتماعی، مؤلفه‌ها، رویکرد انتظامی

۱ . استادیار دانشگاه علوم انتظامی امین

۲ . دانشجوی دکتری مدیریت پیشگیری از جرم دانشگاه علوم انتظامی امین

مقدمه

ویژگی‌های عصر استعمار فرانو، افزایش هزینه‌های جنگ سخت، تجربه جنگ سرد و اطمینان نسبی از مزایای به‌کارگیری جنگ نرم با اتکا بر اقناع و جذب موجب شده است که نظام لیبرال - دموکراسی برای تأمین حداکثر منافع، جنگ نرم را در سالیان اخیر علیه نظام‌ها و کشورهای غیرهمسو و مقاوم در برابر سلطه راهبردی خویش به کار گیرد. امروزه تهدید نرم، اثرگذارترین، کارآمدترین، کم‌هزینه‌ترین و در عین حال خطرناک‌ترین و پیچیده‌ترین نوع تهدید ضد امنیت کشور است، زیرا با عواطف، احساسات، اندیشه، باور و ارزش‌ها و آرمان‌های یک ملت و نظام سیاسی ارتباط دارد. ابعاد این جنگ و تهدید، گسترده‌تر و ویرانگرتر است، زیرا دین، فکر و آرمان ملت‌ها را آماج تهاجم خود قرار می‌دهد (حسینی، ۱۳۸۹: ۱۳).

تهدید نرم را می‌توان از تحولاتی دانست که موجب دگرگونی هویت فرهنگی و الگوهای رفتاری مورد قبول یک نظام سیاسی می‌شود. تهدید نرم نوعی سلطه کامل در ابعاد سه‌گانه حکومت، اقتصاد و فرهنگ است که از طریق استحاله الگوهای رفتاری ملی در این حوزه‌ها و جایگزینی الگوهای نظام سلطه‌ای تهدید محقق می‌شود. عرصه‌های تهدید نرم، عرصه فرهنگی، سیاسی و اجتماعی است. تهدیدهای فرهنگی که از آن با عنوان تهاجم فرهنگی یا تهدید نرم یاد می‌شود به دنبال ایجاد انواع بحران‌های فرهنگی - سیاسی در جامعه است. هدف اصلی از این نوع تهدید، حذف باورمندی جامعه، سلب اراده و روحیه پایداری و در مجموع استحاله فرهنگی و سیاسی است. در این نوع تهدید تلاش می‌شود ملتی دارای آرمان را به ملت بی‌آرمان تبدیل کنند تا به دست خود، الگوهای رفتاری خویش را در عرصه‌های فرهنگی، سیاسی و اقتصادی به چالش کشانند. بنابراین، در چشم‌انداز آینده، به رغم ضرورت تأکید بر سرمایه اجتماعی به عنوان محرک و انگیزه حرکت و تلاش و حلقه واسط پلیس و مردم و نیاز جامعه به امنیت برای جاری بودن زندگی و تضمین حیات، و حضور پلیس به عنوان نیروی مقتدر و دارای ذکاوت برای امنیت‌بخشی و مقابله با ناامنی، بر نکته ضروری دیگری تأکید می‌شود و آن شناخت تهدید نرم در بعد فرهنگی - اجتماعی است که می‌تواند زمینه‌ساز بحران هویت، مشروعیت، مشارکت، نفوذ و توزیع شود. بنابراین لازم است پلیس با شناخت دقیق این تهدید در بعد فرهنگی - اجتماعی از ابزارها و شیوه‌های مناسب‌تری برای پیشگیری یا مقابله با آن و در نتیجه کاهش اثر تهدید نرم بهره‌گیری کند.

بیان مسئله

ضرورت توسعه همه‌جانبه در کشور و نظام سیاسی مبتنی بر مردم‌سالاری در ایران، بستر مناسب را برای رشد نهادهای مدنی، مشارکت سیاسی، سازمان‌های غیردولتی و آزادی‌های سیاسی شکل داده است و به علت ماهیت توسعه، که بحران‌هایی مانند بحران هویت، بحران مشارکت و توزیع را همراه دارد، بستری را فراهم می‌آورد تا جریان‌های فکری، فرهنگی و سیاسی غرب‌گرا یا متمایل به غرب بتوانند استفاده کنند و با تضعیف حاکمیت، آسیب‌پذیری‌های کشور را در عرصه امنیت افزایش دهند.

بی‌تردید تضعیف و خنثی‌سازی آثار تهدید نرم در بعد فرهنگی- اجتماعی در ارتقای امنیت عمومی کشور به عنوان وظیفه پلیس و به دنبال آن ارتقای امنیت ملی نقش مؤثری خواهد داشت. شناخت حوزه‌های ظهور، معیار شناخت آسیب، شاخص‌های اندازه‌گیری، ابزار و شیوه‌های اجرای تهدید نرم در حوزه فرهنگی- اجتماعی قطعاً موجب هوشیاری پلیس برای اقدامات پیش‌دستانه و متناسب با تهدید نرم می‌شود و به تبع آن توانمندی پلیس در حراست از امنیت عمومی را افزایش می‌دهد. این تحقیق به دنبال شناخت تهدید نرم در حوزه‌های فرهنگی- اجتماعی و شناسایی حوزه‌های ظهور این نوع تهدید با رویکرد انتظامی است تا بر اساس نتایج تحقیق، به پلیس در راستای کاهش آثار تهدید نرم و ارتقای امنیت عمومی یاری رساند.

اهمیت و ضرورت

در حال حاضر در اسناد رسمی منتشر شده توسط آمریکا، به ویژه راهبرد امنیت ملی آمریکا، جمهوری اسلامی ایران و اسلام اصیل به عنوان تهدید اساسی و محور اصلی در بسیاری از بخش‌ها مطرح شده‌اند. در این سند به ابعاد نرم امنیت ملی به ویژه بازیگرانی که در محیط نرم‌افزاری، دشمن تلقی شده‌اند، اهمیت زیادی داده شده است و به نظر می‌رسد در اندیشه دشمنان انقلاب اسلامی، رویکرد تعامل‌گرایی نسبت به رویکرد تقابل‌گرایی از طریق حمله نظامی، پذیرفته‌تر است (کرمی و شهلائی، ۱۳۹۱: ۶۶). از طرفی ابزارهای متنوع تهدید نرم برای تأثیرگذاری بر فرهنگ و پوشش آن برای طبقات مختلف، بیشتر و متفاوت‌تر است و می‌تواند در سطح راهبردی بر نخبگان، در سطح میانی بر توده‌های مردم و در سطح تاکتیکی بر نیروهای مسلح اثرگذار باشد، ولی صرفاً شیوه‌های تأثیرگذاری بر آنان متفاوت است (غرایاق

زندى، ۱۳۸۸: ۲۲). پليس به عنوان متولى امنيت عمومى، بايد آمادگى مواجهه با ابزارهاى متنوع تهديد نرم و ابعاد آن را داشته باشد و براى موقعيتهاى متنوع و گوناگون، راه‌حل‌ها، خطمشى‌ها و روش‌هاى متنوع و گوناگون ايجاد کند. امروزه در ادبيات مطالعات پليسى^۱ از سياست‌ها، استراتژى‌ها و خطمشى‌هاى كه پليس براى مديريت و برقرارى نظم در جامعه بدان نيازمند است، بحث به ميان مى‌آيد. به همين علت ضرورت شناخت تهديددهاى نرم در بعد فرهنگى- اجتماعى بيش از پيش آشكار شده است.

هدف اصلى

بررسى تهديد نرم در بعد فرهنگى- اجتماعى و شناخت مؤلفه‌هاى آن با رويکرد انتظامى

اهداف فرعى

- شناسايى و تبين تهديد نرم در ابعاد مختلف با رويکرد انتظامى؛
- شناسايى و تبين مؤلفه‌هاى تهديد نرم در بعد فرهنگى- اجتماعى با رويکرد انتظامى؛
- اولويت‌بندى مؤلفه‌هاى تهديددهاى نرم در بعد فرهنگى- اجتماعى با رويکرد انتظامى.

سؤال اصلى تحقيق

- بعد فرهنگى- اجتماعى تهديد نرم از چه مؤلفه‌هاى در رويکرد انتظامى برخوردار است؟

سؤال‌هاى فرعى

- تهديددهاى نرم با رويکرد انتظامى از چه ابعادى برخوردارند؟
- بعد فرهنگى- اجتماعى تهديد نرم با رويکرد انتظامى داراى چه ويژگى‌هاى است؟
- مؤلفه‌هاى ابعاد فرهنگى- اجتماعى تهديد نرم با رويکرد انتظامى از چه اولويتى برخوردار است؟

فرضيه تحقيق

با توجه به كيفى بودن روش اصلى تحقيق، اين تحقيق فاقد فرضيه و به دنبال اكتشاف است.

پیشینه تحقیق

بررسی پژوهش‌های انجام‌شده مرتبط با موضوع نشان می‌دهد که پژوهشگران پیشین با رویکردها و اهداف گوناگونی به پژوهش در این حوزه پرداخته‌اند که البته رویکرد انتظامی حلقه مفقوده بین تحقیق حاضر و تحقیقات پیشین است. در ادامه به برخی از این پژوهش‌ها و نتایج آن اشاره می‌شود.

- حسینی (۱۳۹۲) در مطالعه خود با عنوان «اهداف فرهنگی در جنگ نرم رسانه‌ای»، جنگ نرم را با شیوه‌هایی مانند ایجاد نابسامانی اقتصادی، شکل‌دهی به نارضایتی در جامعه، تأسیس سازمان‌های غیردولتی در حجم گسترده، عملیات خرابکارانه برای ناکارآمد جلوه دادن دستگاه اداری و اجرایی دولت و تضعیف حاکمیت ایران به روش‌های مدنی و ایجاد ناتوی فرهنگی متبلور می‌داند.

- ماه‌پیشانیان (۱۳۹۲) در تحقیق خود به بررسی ابعاد اجتماعی- فرهنگی جنگ نرم آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران پرداخته و بیان کرده تهدید نرم، مدلی نوین از فعل و انفعال‌های دولت‌های غربی برای سلطه بر کشورهای مختلف است؛ زیرا سلطه و استیلا با تعاریفی از قدرت، بسط و توسعه می‌یابد و قدرت را توانایی تمرکز، تنظیم یا هدایت رفتار می‌داند. از دید وی، خلق بحران‌های اجتماعی به منظور زیر سؤال بردن مشروعیت و کارآمدی حکومت از راهکارهای جدید طراحان جنگ نرم در این راستاست. وی بیان می‌دارد که این رویکرد از موضوعاتی آغاز می‌کند که ضمن امکان وجود آسیب‌پذیری‌های داخلی، ظرفیت‌های مناسبی برای خلق بحران در آنها وجود دارد. برای مثال تمرکز بر مقوله جوانان، قشرهای آسیب‌پذیر، زنان، قومیت‌ها، معضلات اجتماعی، تئاتر، سینما، موسیقی و مواردی از این دست از محورهای مورد توجه در جنگ نرم است.

- جهان‌بین و امامی (۱۳۹۳) در مطالعه خود با عنوان «سرمایه اجتماعی حلقه ارتباطی قدرت نرم، امنیت نرم، تهدید نرم»، سرمایه اجتماعی را حلقه اتصال سه مؤلفه قدرت، امنیت و تهدید در گفتمان نرم‌افزاری دانسته‌اند و الگوی ارتباطی بین سه مؤلفه یادشده را ارائه کرده‌اند. نگارندگان با بهره‌گیری از سرمایه اجتماعی به مثابه منبع مشترک هر سه مفهوم، با شاخص‌سازی مناسب برای سرمایه اجتماعی، نوعی ارتباط نرم بین این واژگان برقرار کردند. از آنجا که سرمایه اجتماعی یکی از مؤلفه‌های اثرگذار در حوزه انتظامی و تأمین امنیت است، در این تحقیق مورد بهره‌برداری قرار گرفته است.

- هندیانی و همکاران (۱۳۹۳) در مطالعه خود با عنوان «نقش سرمایه اجتماعی در کاهش آثار تهدیدهای نرم (با نگاهی به فرماندهی و مدیریت آینده پلیس)» به این یافته رسیده‌اند که سرمایه اجتماعی می‌تواند اثر تهدیدهای نرم را کاهش دهد و با توجه به اشتراک یا همسویی مؤلفه‌ها با رویکرد اجتماعی پلیس، زمینه پیاده‌سازی آنها را برای مدیریت آینده پلیس فراهم کند. همچنین آنها نتیجه‌گیری کرده‌اند که برای کاهش اثر تهدیدهای نرم بر سرمایه اجتماعی باید نسبت به تقویت مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی همچون هنجارهای اعتمادساز، مشارکت‌جو، هویت‌بخش، ارزش‌مدار و مبتنی بر روابط اقدام شود تا ضمن برخوردار شدن جامعه از آثار مثبت سرمایه اجتماعی، پیاده‌سازی رویکردهای جدید پلیس از پشتوانه‌ای قوی‌تر برخوردار شود.

- عزتی و همکاران (۱۳۹۲) در مطالعه خود با عنوان «شاخص‌سازی تبعیض اقتصادی به عنوان زمینه‌ساز تهدید نرم و ارزیابی آن در ایران» تلاش کرده‌اند برای تبعیض اقتصادی شاخص‌سازی کنند و شاخص‌های مذکور را برای استان‌های مختلف اندازه‌گیری نمایند. نگارندگان بیان کرده‌اند که گرچه در حوزه تهدیدهای سخت و نیمه‌سخت اقتصادی، به دلیل مشخص بودن این رویارویی، مردم ایران در مواجهه با مشکلات پیش رو همواره با مسئولان نظام همراه و همدل بوده‌اند و یکپارچگی نظام و مردم مانع ناکارآمد نشان دادن نظام در صحنه بین‌المللی بوده است، آنچه نگران‌کننده است، اجرای سیاست‌ها و برنامه‌هایی در داخل است که زمینه شکل‌گیری تهدید نرم را در حوزه‌های اقتصادی فراهم می‌سازد.

- جمال‌زاده و هراتی (۱۳۹۲) در مطالعه خود با عنوان «قدرت نرم انقلاب اسلامی در مقابل تهدید نرم»، با این فرضیه که در صورت برخورداری یک ساختار سیاسی از قدرت نرم مناسب، امکان تقابل با هر دو شیوه سخت و نرم مشکل خواهد بود، چنین استدلال می‌کنند که وجوه قدرت نرم در جمهوری اسلامی ایران به عنوان پادزهری در مقابل تهدید نرم عمل کرده و موجب رفع تهدید و تبدیل آن به فرصت شده است. از یافته‌های کاربردی پژوهش یادشده این است که تقویت شاخصه‌های قدرت نرم در انقلاب اسلامی، اولویت بیشتری از تقویت قدرت سخت به منظور تداوم اعتلای انقلاب اسلامی خواهد داشت.

- کرمی و شهلائی (۱۳۹۱) در مطالعه‌ای با عنوان راهبردهای مقابله با تهدید نرم دشمن در حوزه اجتماعی و فرهنگی بیان کرده‌اند که تهدیدهای نرم دشمن در حوزه اجتماعی- فرهنگی درصدد کاهش احساس تعلق مردم به نظام، کم‌اثر کردن مؤلفه‌های دینی و ملی تشکیل‌دهنده

هویت ملی، برجسته کردن مسائل قومی، نژادی و مذهبی، کاهش اعتماد مردم به نظام، ایجاد شکاف نسلی و نشان دادن و بزرگ‌نمایی، تبعیض بین قومیت‌ها و مذاهب است. در تحقیق مذکور به مظاهر تهدیدهای نرم آمریکا در حوزه‌های اجتماعی-فرهنگی و راهبردهای مقابله با آن پرداخته شده است.

- افتخاری (۱۳۹۰) در کتاب خود با عنوان دو چهره قدرت نرم، معتقد است جنگ نرم بیشتر در حوزه فرهنگی رخ می‌دهد و کشورهای غربی برای تسلط بر جوامع دیگر، از حرب‌های فرهنگی بهره می‌برند و در این میان، رسانه نقش زیادی در آگاهی‌دهی به مردم دارد.

تهدید نرم، ابعاد و مؤلفه‌های آن

۱. تهدید

تهدید، یک حالت، وضعیت خاص، رفتار و پدیده‌ای است که برداشته‌های گوناگونی از آن وجود دارد و حد و مرز آن، اعتباری و به عبارتی، زمانمند و مکانمند است. مبانی فکری، اندیشه سیاسی و محیط امنیتی، بر تعریف تهدید، قدرت و امنیت، تأثیری تعیین‌کننده دارد. ممکن است پدیده یا مسئله‌ای برای جامعه‌ای، پدیده‌ای عادی یا مسئله‌ای اجتماعی باشد، در حالی که همان پدیده و وضعیت برای جامعه دیگر، مسئله‌ای غیرعادی، خطر یا بحران امنیتی به شمار آید؛ بنابراین، ماهیت، نوع، شدت و سطح تهدیدها، تابع عقاید و نگرش بازیگران، محیط اجتماعی و ملی و محل وقوع تهدید باشد (تریف تری و دیگران، ۱۳۸۳: ۴۸).

لرنر تهدیدها را عبارت از هر چیزی می‌داند که بتواند ثبات و امنیت را در یک کشور به خطر بیندازد و معتقد است تهدیدها، منافع را هدف قرار می‌دهند. مارتین در تعریف تهدید معتقد است: تهدید به احساس عینی از یک حالت یا وضعیت دلالت دارد که هم برای طرفین درگیر و هم برای یک ناظر مستقل و بی‌طرف حکایت از خطر قریب‌الوقوع دارد. افتخاری درباره ماهیت تهدید از وجود مشکل سخن می‌گوید. تصور ما از تهدید در واقع بخشی از تصور کلان‌تر یا همان تصور ما از دیگران است؛ یعنی نخست ما دیگری را به عنوان مخالف خود به تصویر می‌کشیم و سپس از درون آن به تصویر خردتر تهدید می‌رسیم. در واقع ما خود، تهدید را در بطن تصویر اول لحاظ و سپس آن را استخراج و عرضه می‌کنیم. باری بوزان معتقد است: فقدان امنیت و ناامنی، بازتاب ترکیبی از تهدیدها و آسیب‌پذیری‌هاست که جدا کردن معنادار

آنها از یکدیگر ناممکن است. از نظر او، مهم‌ترین تهدید آن است که متوجه امنیت و منافع ملی می‌شود؛ به عبارتی تهدید پدیده‌ای است که می‌تواند ثبات و امنیت را در یک کشور به خطر اندازد. ریچارد اولمان معتقد است: تهدید اولاً به طرز مؤثری در طول مدت نسبتاً کوتاهی، کیفیت زندگی ساکنان یک کشور را در معرض خطر کاهش قرار می‌دهد. ثانیاً دامنه انتخاب‌های سیاست‌گذاران یک کشور یا واحدهای خصوصی غیرحکومتی را به شدت محدود می‌کند (مرادیان، ۱۳۹۰: ۳۰۶-۳۰۴).

تهدیدها را می‌توان از جهت شدت، شکل، هدف، موضوع، ماهیت و ... دسته‌بندی کرد. در این مبحث، تهدیدها را به لحاظ شدت و با توجه به موضوع این مقاله به دو گروه سخت و نرم تقسیم‌بندی می‌کنیم.

هرگاه به موجب اقداماتی استقلال و تمامیت ارضی کشور در خطر (بالفعل یا بالقوه) هجوم نیروهای نظامی کشور دیگر یا اتحادی از کشورهای خارجی یا گروه‌های معارض مسلح داخلی قرار گیرد، تهدید سخت واقع شده است. در این تهدید عمدتاً هدف اشغال سرزمین است. تهدیدهای سخت متکی به روش‌های فیزیکی، عینی، سخت‌افزارانه و همراه با اعمال و رفتارهای خشونت‌آمیز، براندازی آشکار و با استفاده از شیوه زور و اجبار و حذف دفعی و اشغال سرزمین است. این تهدیدها عمدتاً محسوس، واقعی و عینی و همراه عکس‌العمل‌های فیزیکی است.

قبل از اینکه به شناخت تهدیدهای نرم بپردازیم، لازم است به تصویری درباره عناصر اصلی یک تهدید دست یابیم و بر اساس آنها مشخص کنیم که اصولاً تهدید نرم چگونه تهدیدی است. در این ارتباط به نقل از افتخاری (۱۳۹۰: ۱۴۵) چند عنصر درخور توجه است:

اول، توانمندی: توانایی جوهره اصلی یک تهدید را شکل می‌دهد، زیرا حسب تعریف عمومی تهدید، باید بتوانید نسبت به مخاطره افکندن منافع رقیب اقدام کنید؛ بنابراین توان به مخاطره افکندن باید موجود باشد.

دوم، انگیزه: گرچه مقوله انگیزه در تکوین و ظهور تهدید نقش آشکار و صریحی ندارد و اختلاف نظر بر سر آن بسیار است، اما به نظر می‌رسد بدون توجه به عنصر انگیزه حداقل نمی‌توان به تصویر جامعی از تهدید هم رسید.

سوم، ابزار: آشکارترین عنصر تهدید به شمار می‌آید که معمولاً به آن توجه می‌شود. نوع ابزاری که برای فعال‌سازی تهدید به کار گرفته می‌شود بسیار مهم است.

چهارم، شرایط محیطی: مجموعه عوامل محیطی (داخلی و خارجی) را که عملیاتی شدن تهدید را ممکن می‌سازد، می‌توان در این بند قرار داد. اگرچه هر یک از این عناصر را می‌توان تحلیل کرد و توسعه داد، اما حسب نیاز ما در این موضوع، به همین کلیات بسنده می‌کنیم. تهدید نرم را می‌توان تحولاتی دانست که موجب دگرگونی در هویت فرهنگی و الگوهای رفتاری مورد قبول یک نظام سیاسی می‌شود. تهدید نرم نوعی سلطه کامل در ابعاد سه‌گانه حکومت، اقتصاد و فرهنگ است که از طریق استحاله الگوهای رفتاری ملی در این حوزه‌ها و جایگزینی الگوهای نظام سلطه‌ای تهدید محقق می‌شود. با این نگرش، تمامی اقداماتی که موجب شود اهداف و ارزش‌های حیاتی یک نظام سیاسی (زیرساخت‌های فکری، باورها و الگوهای رفتاری در حوزه اقتصاد، فرهنگ و سیاست) به خطر افتد، یا موجب ایجاد تغییر و دگرگونی اساسی در عوامل تعیین‌کننده هویت ملی یک کشور شود، تهدید نرم به شمار می‌آید. در تهدید نرم، بدون منازعه و لشکرکشی فیزیکی، کشور مهاجم اراده خود را بر یک ملت تحمیل و آن را در ابعاد گوناگون با روش‌های نرم‌افزارانه اشغال می‌کند (مرسلی، ۱۳۸۸: ۲۷). به عبارتی، تهدید نرم به روحیه، به عنوان یکی از عوامل قدرت ملی خدشه وارد می‌کند، عزم و اراده ملت را از بین می‌برد، مقاومت و دفاع از آرمان‌ها و سیاست‌های نظام را تضعیف می‌کند. با این فرایند، فروپاشی روانی یک ملت می‌تواند مقدمه‌ای برای فروپاشی سیاسی-امنیتی و ساختارهای آن باشد.

تهدید نرم در کلام رهبری معظم انقلاب، مجموعه زنجیره به هم پیوسته رسانه‌های گوناگون (اینترنت، ماهواره، تلویزیون، رادیو، رسانه و...) که در جهت مشخصی حرکت می‌کنند تا سررشته تحولات جوامع را در دست گیرند.^۱

برخی از عناوین مهم تهدید نرم ضد ایران عبارت است از: تشدید اختلاف‌ها میان جریان سیاسی، تضعیف ارکان نظام، نفوذ فرصت‌طلبان در بدنه انقلاب اسلامی، تفرقه میان اقوام، ادیان و مذاهب، افزایش فاصله طبقاتی و بی‌توجهی به قشرهای محروم، تجمل‌گرایی و مصرف‌زدگی، گسترش فساد، تهاجم فرهنگی، انزوای روحانیت و نیروهای انقلابی و شکاف بین حوزه و دانشگاه (شعبی، ۱۳۸۸: ۲۹۷-۲۴۳).

با توجه به تشریح فوق و مأموریت پلیس در نظم‌بخشی جامعه، می‌توان تهدید نرم را از رویکرد انتظامی چنین تعریف کرد: تهدید نرم، تلاش عمدی و برنامه‌ریزی شده یک دولت به

۱ . بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با دانشجویان سمنان، ۸۵/۸/۱۸.

منظور ایجاد یا بهره‌گیری از نارضایتی‌های داخلی و چالش‌های اجتماعی کشور حریف برای دستیابی به اهداف و منافع مورد رقابت است (حسینی، ۱۳۸۹: ۴۱).

۲. ویژگی‌های تهدید نرم

- در تهدید نرم، کشور مهاجم بدون لشکرکشی فیزیکی، اراده خود را بر ملتی تحمیل می‌کند.

- روش‌های به‌کاررفته در تهدید نرم، روش‌های نرم‌افزاری است.

- تغییرات حاصل از تهدید نرم نیز درونی، آرام، ذهنی و تدریجی است.

- تهدید نرم، همراه آرامش از راه رسانه‌ها، احزاب، تشکل‌های صنعتی و با به‌کارگیری شیوه‌القا و اقناع صورت می‌گیرد.

- تهدید نرم اعتباری است؛ یعنی ممکن است پدیده‌ای زمانی تهدید به شمار آید، ولی زمانی دیگر، عنصر معمولی جامعه باشد (عبدی، ۱۳۸۸: ۲۸).

- تهدید نرم دو پیکارگاه دارد: قلب و مغز. تصرف قلب‌ها و ذهن‌ها هدف منازعات نرم است.

- در تهدید نرم، عامل تهدید به دنبال فراهم کردن الگوهای اقناعی است و می‌کوشد مخاطب را به گونه‌ای تحت تأثیر قرار دهد که اولویت‌های خود را مطابق خواسته‌های عامل تهدید فهم و درک کند (حسن بیگی و عساریان‌نژاد، ۱۳۸۸: ۱۰۱).

- تهدید نرم همراه با نمادسازی است. این امر با بهره‌گیری از نمادهای تاریخی یا مذهبی انجام می‌گیرد.

- تهدید نرم، پایدار و با دوام است و اگر دشمن موفق به تصرف افکار و دل‌ها شود، به راحتی نمی‌توان آن را بازپس گرفت.

- تهدید نرم، تردیدآفرین است. با ایجاد تردید و ناامیدی شروع می‌شود و به تردید در باورها و عقاید سیاسی می‌انجامد.

- تهدید نرم، پرتحرک و جاذبه‌دار است و افراد، خواسته یا ناخواسته، به استخدام کارگزاران اصلی جنگ نرم درمی‌آیند (عبدی، ۱۳۸۸: ۳۲-۲۹).

۳. تهدید نرم از دیدگاه مقام معظم رهبری

مقام معظم رهبری در سخنرانی‌ها و نوشته‌های خود روی برخی تهدیدها در موضوعات مختلف تأکید فراوان کرده‌اند که در ادامه به چند مورد اشاره می‌کنیم.

اسلام‌زدایی از ایده (ایدئولوژی) حاکمیت: تهدید علیه اسلامی نگاه داشتن انقلاب از جمله تهدیدهای دائمی است که با استفاده از شیوه‌های مختلف مانند استحاله یا حذف فیزیکی عملی می‌شود.

تضعیف ایمان و معنویت مردم: تخریب ایمان و باورهای کارساز مردم، هدف دشمنان است و از آنجا که مردم مؤمن و فداکار عامل پیروزی اسلام و ملت ایران هستند، دشمنان می‌خواهند این عامل را از بین ببرند. از بین رفتن روح ایمان و تمسک به اسلام در ملت ایران در حقیقت باعث سست شدن پایه‌های استقلال ملت می‌شود.

ناامید کردن مردم: بیشترین تلاش جبهه سیاسی، ابتکار نامیدسازی ملت ایران است. از سوی دیگر بی‌اعتماد کردن و مأیوس کردن مردم از خودشان نیز از اهداف آنان است. این کار را از طریق کوچک‌سازی دستاوردهای ملت و نادیده‌انگاری پیشرفت‌های ملت به انجام می‌رساند. جدا کردن ملت از گذشته خود: جدایی افکنی میان گذشته هر نسل، دستاوردها و افتخارات آنان و بی‌ریشه کردن نسل‌ها و جداسازی ملت ایران از دستاوردهای بیست سال گذشته انقلاب و دوران مشعشع امام خمینی (ره) از تهدیدهای جدی دشمنان است. همچنین جداسازی ملت از دوران جنگ و نمادهای آن در همین چارچوب قرار دارد (هندیانی و همکاران، ۱۳۹۳: ۴۰).
تهاجم فرهنگی: مرزهای تهاجم به این روش، خیلی وسیع‌تر از انقلاب است. این نوع تهاجم متوجه اسلام است، بنابراین تمام ابعاد فرهنگی- اجتماعی اسلام و آموزه‌های اسلامی را که میان توده‌های مردم نفوذ دارد، دربرمی‌گیرد. علاوه بر آن بر جنبه‌های فکری، اخلاقی و ایمانی مردم نیز تهاجم شکل گرفته است.

تهاجم روانی: توطئه کردن از طریق دروغ‌پراکنی و شایعه‌سازی به امید ترساندن مردم و کور کردن آنان، ایجاد اختلاف میان مردم، مردم با دولت و میان آحاد ملت و قشرهای مختلف مردم و از این مسیر تخریب وحدت ملی و اتحاد عمومی ملت، تشویش افکار عمومی یعنی ایجاد تشنج و جنجال در فضای سیاسی کشور با هدف نشان دادن ناامنی، بزرگنمایی مشکلات و ضعف‌های کشور و تیره و تار نشان دادن آینده کشور، ممزوج کردن حق و باطل و به دنبال آن ایجاد انحراف اذهان عمومی، از جمله آماج تهدیدهای روانی دشمنان علیه جمهوری اسلامی ایران است.

فساد: فساد در انواع مختلف آن، مانند فساد اداری که شاخص‌های مهم آن رشوه‌خواری، کم‌کاری، رابطه به جای ضابطه، عزل و نصب‌های خارج از ضابطه، فساد جنسی مخصوصاً بین جوانان و فساد سیاسی است که از تهدیدهای مهم کشورند.

بی‌اعتمادی به نظام و مسئولان: وجود فاصله میان مردم و مسئولان، دل‌چرکین بودن مردم از مسئولان، از دست رفتن حس اعتماد به کارگزاران کشور از تهدیدهای کشور است (حسن بیگی و همکاران، ۱۳۸۸: ۹۴-۹۲).

۴. فرایند تهدید نرم

فرایند کلی تهدید و براندازی نرم، حداقل از سه گام اساسی تبعیت می‌کند. در گام اول که می‌توان آن را مرحله استراتژیک تهدید نرم قلمداد کرد، بیشتر بر زمینه‌سازی برای سست کردن و گاه از هم گسیختن پیوندهای شناختی و عاطفی بین جامعه و حکومت تأکید می‌شود. در گام دوم که آن را مرحله کاتالیزور می‌خوانیم، فضای هیجانی لازم برای تحریک برخی گروه‌های اجتماعی آماده می‌شود. سرانجام در گام سوم، رویارویی عملیاتی سرنوشت‌ساز میان حکومت مستقر و نیروهای مجری جنگ نرم صورت می‌گیرد. ترتیب ارتباط بین سه گام فوق را می‌توان در تصویر زیر مشاهده کرد (حسینی، ۱۳۸۹: ۴۱).

فرایند کلی تهدید نرم (حسینی، ۱۳۸۹: ۴۲)

۵. ابعاد تهدید نرم

تهدید نرم نیز مانند تهدید سخت، ابعاد گوناگونی مانند سیاسی، اقتصادی و فرهنگی-اجتماعی دارد که به آن پرداخته می‌شود.

الف) تهدید نرم در حوزه سیاسی: تهدید، اعم از سخت و نرم در حوزه سیاسی، در پی ایجاد بی‌ثباتی در دولت است. ایدئولوژی به عنوان مجموعه‌ای از اندیشه‌ها و ایده‌ها، چرایی مشروعیت حکومت حاکم و هویت و ماهیت آن را تشکیل می‌دهد. بنابراین اگر تهدید نرم بتواند ایدئولوژی کشور مورد تهاجم را به چالش بکشد، بخش زیادی از نقش خود را در ایجاد بی‌ثباتی ایفا کرده است.

ب) تهدید نرم در حوزه اقتصادی: بی‌تردید، ناتوانی دولت در تأمین نیازها و رفاه اقتصادی مردم موجب نارضایتی ملت و به تبع آن کاهش مشروعیت و مقبولیت نظامی می‌شود. فعالیت‌هایی که به صورتی فرایندی و در بستر زمان، فرهنگ حاکم بر اقتصاد را تغییر دهد، مانند تحریم اقتصادی، تغییر الگوهای مصرف، تولید و توزیع به گونه‌ای مغایر مبانی ارزشی نظام مستقر ترویج نماید و با رسوخ نظریه‌های جدید اقتصادی مبتنی بر لیبرالیسم و تأکید بر مصرف‌گرایی که در تضاد با هنجارهای پذیرفته‌شده نظام سیاسی از قبیل قناعت، ساده‌زیستی و... است، در زمره تهدیدهای نرم حوزه اقتصادی به شمار می‌رود (حسن بیگی و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۴۷-۱۴۲).

ج) تهدید نرم در حوزه فرهنگی-اجتماعی: فرهنگ بیانگر شخصیت و هویت ملی کشور و دستاوردهای معرفتی و فنی انسان و همه جوامع است. فرهنگ ملی کشور دارای سه سطح کلی است:

سطح اول: باورها شامل مفروضات اساسی و زیرساخت‌های فکری هر کشور است.

سطح دوم: مجموعه‌ای از بایدها و ارزش‌ها؛

سطح سوم: الگوهای رفتاری یک کشور.

در بعد فرهنگی مواردی مانند فرهنگ، هنجارها، ارزش‌ها و هویت از مؤلفه‌هایی هستند که فقدان یا مخدوش شدن آنها زمینه‌ساز تهدیدهای نرم داخلی و حتی شکل‌گیری تهدیدهای سخت‌افزاری و حمله نظامی دشمنان بیگانه است. بنابراین هرگونه اقدامی که به تغییر در الگوهای رفتاری منطبق با ارزش‌های نظام حاکم بینجامد، در زمره تهدیدهای نرم آن حوزه قرار می‌گیرد. ویژگی مهم این بعد در مقایسه با ابعاد دیگر، فراگیر بودن و تداوم آن است. این ویژگی تهدید فرهنگی را به تهدیدی اساسی بدل می‌سازد.

۶. ابزارهای اعمال تهدید نرم در حوزه‌های فرهنگی-اجتماعی

الف) ابزارهای متکی بر فضای سایبر: جدیدترین، فنی‌ترین و آسان‌ترین ابزار تهدید نرم متکی بر فضای مجازی است. در این میان پست‌های الکترونیک و تاکتیک‌های گوناگون مرتبط با آن، چت روم‌ها و وب سایت از عناصر اصلی این ابزار و روزنت‌ها یا روزنامه‌های اینترنتی از ابزار مؤثر در این زمینه هستند.

ب) ابزارهای متکی بر رسانه‌های نوشتاری: روزنامه‌ها، نشریه‌ها، خبرنگارها، بولتن‌ها و کتاب‌ها در این گروه قرار دارند. در حال حاضر امکان دسترسی به این نوع رسانه‌ها به کمک اینترنت بسیار آسان است.

ج) ابزارهای متکی بر رسانه‌های دیداری و شنیداری: رادیوها، ماهواره‌ها و شبکه‌های تلویزیونی ماهواره‌ای فارسی‌زبان که هر روز در حال افزایش است در این گروه قرار می‌گیرد (حسن بیگی و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۳۲).

۷. اهداف تهدید نرم در حوزه‌های فرهنگی-اجتماعی

ایدئولوژی حاکمیت: ایدئولوژی یا ایده دولت، در واقع اصول و عقاید اساسی و منطق راهنمایی عمل یک دولت است. یک ایدئولوژی زمانی به عنوان ایده دولت انتخاب می‌شود که قدرت سازمان‌دهنده داشته باشد. ایده دولت می‌تواند مبتنی بر ملیت، مبتنی بر یک مکتب فکری یا دینی یا مبتنی بر آرمان‌ها یا اهداف ملی باشد (بوزان، ۱۳۷۵: ۱۰۶). ایده مبتنی بر مکتب فکری یا دینی، در نوع خود مهم‌ترین است. این نوع ایده، گاهی اوقات چنان در دولت نفوذ می‌کند که تغییر در آن، عواقب و تأثیرات بنیادین بر دولت دارد مانند اسلام برای جمهوری اسلامی و لیبرال دموکراسی برای ایالات متحده آمریکا.

هویت ملی: هویت عبارت است از ترکیبی از مؤلفه‌های دین، تاریخ، جغرافیا، فرهنگ، زبان، نژاد، آرمان و آداب و رسوم که ناظر بر چپستی و کیستی جامعه است و احساس تعلق فیزیکی و روانی، نسبت به یک خود جمعی را موجب می‌شود. کارکرد هویت از یک طرف، معنا کردن خود و دیگران و از سوی دیگر، ایجادکننده تشابه میان خود و برخی دیگر و تمایز میان خود یا جمع مشابه با دیگران است.

کاستلز^۱ هویت را فرایند معناسازی بر اساس یک ویژگی فرهنگی یا مجموعه به هم پیوسته از ویژگی‌های فرهنگی می‌داند که بر منابع دیگر اولویت داده می‌شود (کاستلز، ۱۳۸۰: ۲۳).

انسجام اجتماعی: انسجام اجتماعی به معنای پیوستگی افراد جامعه بر اساس ارزش‌های مشترک است که مبنای مشارکت با جمع و تنظیم‌کننده روابط اجتماعی، فعالیت مشترک و کنش اجتماعی است. تا هنگامی که عناصر مختلف سیاسی، اقتصادی و به ویژه فرهنگی جامعه‌ای، انسجام و منطق درونی نداشته باشد، نمی‌تواند مجموعه آن جامعه را در مسیر پیشرفت، توسعه‌یافتگی و در نهایت برخورداری از امنیتی پایدار سوق دهد. یکی از مؤلفه‌های مهم در ایجاد انسجام آحاد مردم یک جامعه، وجود حس مشترک مبنی بر منافع مشترک است. معمولاً این حس در گذر زمان شکل می‌گیرد و هرچه ریشه در گذشته دورتری داشته باشد، از استحکام بیشتری برخوردار است.

افکار عمومی: مهم‌ترین مرحله افکار عمومی که در مقوله تهدید نرم مورد توجه بازیگر مهاجم است، مرحله اتخاذ روش مناسب برای رسیدن به خواسته است. این مرحله به تناسب اهداف بازیگران تحریک‌کننده، عموم مردم تحریک‌شده و بازیگران مدافع می‌تواند موجب شکل‌گیری حرکت اعتراضی گسترده یا اعتراضات محدود و آرام شود. بر این اساس، افکار عمومی می‌تواند به شکل‌گیری خواسته‌های جدیدتر، عقب‌نشینی بازیگر مدافع (دولت مدافع) از خواسته‌ها و مصالح خود، جریح‌تر شدن بازیگر تحریک‌کننده و آزمون‌های جدیدتر بینجامد. علاوه بر این می‌تواند سرآغاز یا کاتالیزور یک حرکت وسیع مردمی باشد (کرمی و شهلائی، ۱۳۹۱: ۶۹-۶۸).

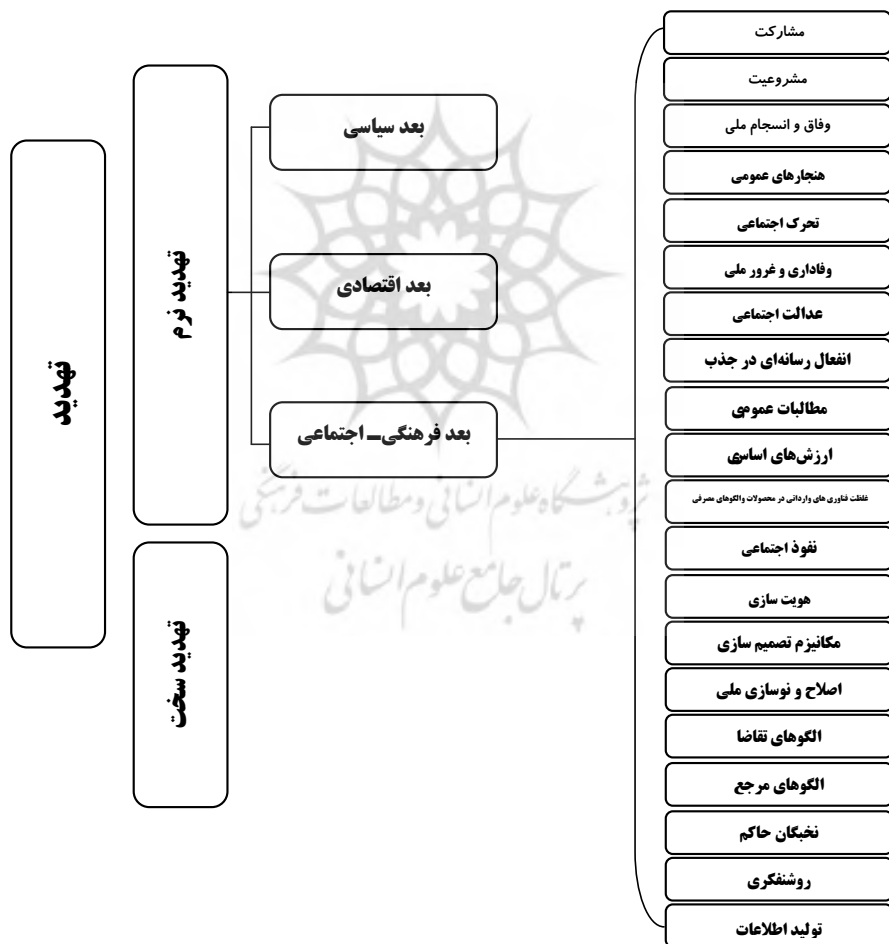
روش تحقیق

تحقیق حاضر از نوع تحقیقات آمیخته (کیفی و کمی) است که در دو مرحله انجام شد. مرحله اول به روش کیفی و از نوع تحلیل محتوا انجام شده و داده‌های آن با مصاحبه عمیق به دست آمده است که جامعه مورد مطالعه برای این مرحله، صاحب‌نظران مرتبط با این حوزه و دارای سابقه خدمت در نیروی انتظامی هستند که در نهایت با ۱۰ نفر از صاحب‌نظران این حوزه مصاحبه شد. در مرحله دوم برای تعیین اولویت مؤلفه‌ها از دیدگاه و رویکرد انتظامی، اطلاعات مد نظر از طریق پرسشنامه جمع‌آوری شد. جامعه آماری دوم به تعداد ۲۳ نفر شامل معاونان و مدیران کل معاونت عملیات، پلیس اطلاعات و امنیت عمومی و معاونت اجتماعی ناجا هستند که حجم نمونه به صورت هدفمند انتخاب و نمونه‌گیری به صورت تمام‌شمار انجام شد. همچنین روایی پرسشنامه توسط آلفای کرونباخ $0/۸۳۱$ به دست آمد. در پردازش

و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار آماری SPSS استفاده و برای تعیین اولویت مؤلفه‌ها از آزمون‌های فریدمن بهره‌گیری شد.

الگوی نظری تحقیق

در این تحقیق تلاش شد به الگویی نظری درباره موضوع تحقیق دست یابیم. گرچه الگوی ارائه‌شده بخشی از واقعیت تهدید نرم را در بعد فرهنگی-اجتماعی با رویکرد انتظامی نشان می‌دهد، اما شناسایی و دسته‌بندی سایر متغیرهای تأثیرگذار مستلزم تحقیقات کمی و کیفی دیگری است که از عهده این تحقیق به تنهایی خارج است؛ بنابراین الگوی نظری پیشنهادی این تحقیق به شکل نمودار زیر ارائه می‌شود.

یافته‌های تحقیق

۱. تحلیل توصیفی ویژگی‌های مصاحبه‌شوندگان

- کلیه پاسخ‌دهندگان نمونه تحقیق مرد و متأهل بودند.
- براساس اطلاعات به‌دست‌آمده، حدود ۲۷ درصد حجم نمونه را معاونان و مدیران کل معاونت عملیات، ۳۵ درصد پلیس اطلاعات و امنیت عمومی و ۳۸ درصد معاونت اجتماعی ناجا تشکیل داده‌اند.
- طبق اطلاعات به‌دست‌آمده، بیشترین مشارکت در پژوهش حاضر مربوط به افراد با سابقه خدمت ۲۰ سال به بالا بوده است.
- از بین پاسخ‌دهندگان، ۳۵ درصد دارای مدرک کارشناسی، ۴۵ درصد دارای مدرک کارشناسی ارشد و ۱۰ درصد دارای مدرک دکتری بودند.

۲. تحلیل استنباطی

بعد از مصاحبه حضوری نیمه‌باز، پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان درباره مؤلفه‌های تهدید نرم در بعد فرهنگی- اجتماعی، کدگذاری شد و نتایج آن در جدول ۱ در چهار سطح معیار شناخت آسیب، شاخص‌های اندازه‌گیری، ابزار و شیوه‌های اجرا نشان داده شده است. شایان ذکر است که برخی از مصاحبه‌شوندگان در خصوص هر یک از مؤلفه‌ها توضیحاتی ارائه کردند که به علت طولانی شدن مقاله از درج آنها خودداری شده است.

جدول ۱- مؤلفه‌های تهدید نرم در بعد فرهنگی- اجتماعی

مؤلفه‌های تهدید نرم	معیارهای شناخت آسیب و ظهور تهدید نرم	شاخص‌های اندازه‌گیری تهدید نرم	ابزار اعمال تهدید نرم	شیوه و روش اجرایی تهدید نرم
مشروعیت	کاهش سطح اطاعت‌پذیری و اعتماد عمومی، بروز بحران حقانیت سیاسی	میزان بروز ناکارآمدی و عدم مقبولیت در سطح عامه	تبلیغات خارجی در ناکارآمدی‌ها و نارضاضی‌سازی عمومی، ضعف و بحران مقبولیت نظام سیاسی	بروز و توزیع مقاومت منفی و ترویج آشوب اجتماعی
مشارکت ملی	کاهش حضور فعال مردمی در حوزه‌های تصمیم‌گیری سیاسی و اقتصادی- فرهنگی	کاهش تصمیم‌های مورد وفاق و حمایت عمومی و عدم حضور ملی	تمرکزگرایی دولتی و تصدی‌گری آن، تبلیغات منفی خارجی در برنتابیدن و همکار ملی	ترغیب به حضور و مشارکت منفی و رفتارهای ضد ارزشی و عدم حضور در تصمیم‌سازی ملی
مطالبات عمومی	گرایش سطح مطالبات عمومی به انتظارات فرامکاناتی و فراقانونی در لایه‌های مؤثر جامعه	ماهیت مطالبات در برابر محدودیت‌های قانونی و ارزشی و امکانات	تبلیغات منفی خارجی و تحریک و تشییع لایه‌های اجتماعی، انتظار و توقع‌سازی مضاعف بی‌در پی	تبیین مطالبات جدید عمومی از طریق تولید اطلاعات و ایجاد شیبه در حقوق اجتماعی

هویت‌سازی	شکاف و چندگانگی هویتی متعارض و متزاحم با هویت ملی و انسجام سیاسی	بروز تنوع و تکثر و طلب حقوق قومی- نژادی در راستای افزایش و انباشت قدرت	اخذ حقوق از طریق جنبش‌های قومی، انجمن‌های تاریخ‌محور و غیرارزشی، فعالیت‌های فرقه‌ای، وجود بحران هویتی	حق‌طلبی پارلمانی، خودمختاری سیاسی، دوری از رسمیت هویتی دولتی
ارزش‌های اساسی	مخالفت و رویارویی با ارزش‌های اساسی از طریق دیگر ارزش‌های ایدئولوژیک غیرحکومتی	عدم رعایت اصول ارزشی در کارکردهای جامعه بنابر سطح و تکرار و شدت	تبلیغ ناکارآمدی‌های ارزشی و بهره‌برداری ابزاری از ارزش‌های متعارض ال‌ترناتیو	توزیع نمادها و گونه‌های ضد ارزش و نفوذ آن در کارکردهای اساسی
هنجارهای عمومی	عدم تمکین و شیوع آن در قبال هنجارهای عامه و توجه به هنجارهای غیرحمایتی	ناهنجاری‌های اخلاقی و رفتاری در تعارض با کارکردهای اجتماعی و مورد وفاق عامه	تبلیغات مخالف، رسانه‌های رفتاری، ناکارآمدی هنجارهای موجود، عدم یکپارچگی هنجاری در جامعه	آموزش و توزیع گسترده هنجارهای غیرحکومتی و نفوذ و اقلیت بخشیدن در لایه‌های اجتماعی
اصلاح و نوسازی ملی	ظهور و بروز رفتارهای متحجرانه و غیرعقلانی و خرافاتی و کاهش توجهات اصلاح‌گرایانه بومی	افزایش نفوذ خرافات، تحجر و واماندگی و اخبارگیری در لایه‌های فعال جامعه	تبلیغات رسانه‌ای، غایت‌سازی در رفتار خرافه، لادریگری و نفی غایت دینی، الگوی غلط اصلاح در حکومت	تشویق خرافه اجتماعی، هدایت رفتارهای معنوی به ذوقی‌گری دینی و واپس‌گرایانه
وفاداری و غرور ملی	تضعیف هنجارهای ملی در جامعه و شکاف و چندگانگی هویتی و ظهور انفعال در غرور ملی جوانان و حمایت‌های کورکورانه از اپوزیسیون‌های بیرونی	ناهنجاری‌های رفتاری و سطح تردید در عمل و هدف تصمیم‌های حکومتی کشور، وجود تبلیغات حاکم بر ناتوانی‌ها و موجه جلوه دادن اپوزیسیون بیرونی	رسانه‌های فرهنگی غیر و انجمن‌ها و سازمان‌های فرهنگی متعارض وابسته به بیگانه در پوشش‌های عام‌المنفعه فرهنگی و اجتماعی	توزیع و تثبیت هنجارهای فراملی در جامعه، نفی مرزها و دیرینگی هویتی، انحراف سطح غرور ملی جوانان به غرور قومی، تبلیغ الگوی وفاداری اپوزیسیون بیرونی
نفوذ اجتماعی	عدم نفوذ برخی مطالبات و کارکردهای حکومتی در برخی از لایه‌های اجتماعی فعال	بی‌توجهی برخی لایه‌های اجتماعی به اوامر و مناهای دولتی در شاخص سطح و شاخص حوزه و شدت	تبلیغ کاذب و افشاجری با کارآمدی و نفوذ دولت و صبغه آن	مصادره‌سازی برخی لایه‌های اجتماعی در قالب مخالف، افزایش مطالبات و تکثیر لایه‌های نفوذناپذیر اجتماعی در قالب مطالبات فراقانونی یا توزیع شیوه‌های مقاومت منفی
وفاق و انسجام ملی	شکاف و بروز اختلال در عوامل یکپارچه‌ساز اجتماعی و روابط برخاسته از آن	میزان تشتت و پراکندگی در لایه‌های نسلی، صنفی، عملی، جنسیتی در جامعه و سطح تعارض آن	تفرقه، تشتت، شایعه، ترور شخصیت و تبلیغات کاذب و انزواسازی لایه راهبردی	حمایت مادی از لایه‌های طرح‌شده و کنترل‌مند، تفرقه‌فی‌مابین لایه‌های رهرو و حامی نظام یا تشدید قومیت‌گرایانه
نخبگان حاکم	تشدید اختلافات و عدم یکپارچگی تصمیم‌های در حوزه سیاست‌های ملی و منفعت‌گرایی	افزایش سطح اختلافات و بروز رقابت‌های منفی و ایجاد تعارض در تصمیم‌گیری‌های ملی	تطمیع و جذب نخبگان، نفوذ مظاهر اصلاح‌طلبانه غیربومی، تخریب سیاسی، بزرگ‌نمایی رسانه‌ای، حذف مقبولیت	پرستی‌بخشی روشنفکری، طرح آرا در رسانه‌های جهانی، شاخص و برجسته‌سازی، زمینه‌سازی و نفوذ بیشتر حضور در حاکمیت و اپوزیسیون‌سازی از نخبگان
روشنفکری	خروج توصیه‌ها و رویکردهای روشنفکران در تغایر منافع و ارزش‌ها و ایجاد نخله‌های مقاومت	افزایش سطح برتری و جزئی‌دگراندیشی روشنفکران در جامعه و گرایش دگراندیشان به ناخوداندیشی، تغییر سطح ادبیات روشنفکران به توزیع مخالفت	جذب و امکان آموزش روشنفکران در مراکز علمی کنترل‌ناپذیر، دیدگاه‌ها با پارانه سیاسی و تشویق لایه‌ها به جذب حمایت از مناظر نظری متعارض، بی‌توجهی حکومت به گرایش‌های روشنفکری	افزایش فشار حوزه‌های روشنفکری و دانشگاهی به حوزه‌های حاکمیتی، نفوذ و توزیع تفکر متعارض ایدئولوژیک بر لایه‌های علمی- اجتماعی و گرایش آن به کارکردهای اجتماعی

تولید علم و فناوری	توجه به عدم تولید علم و فناوری و گرایش غالب به مصرف علم و فناوری غیربومی	افزایش سطح ترجمانی ادبیات حاکم علمی، غلظت فناوری‌های وارداتی در محصولات و گرایش مصرفی، گرایش تحصیل در خارج از کشور	تبلیغات غالب رسانه‌ای در کالا، فناوری و محصولات علمی، بورس‌های تحصیلی در خارج از کشور، به کارگیری نیروهای نخبه علمی	جذب و به‌کارگیری نیروهای نخبه علمی در اهداف غیربومی، توزیع علوم غیربومی و فناوری‌های غالب مصرفی، جلوگیری غیر عملی از تولید علم بومی و فناوری آن
پیام‌رسانی و تبلیغات	عدم تحرک تبلیغی و ظهور انفعال رسانه‌ای در جذب مخاطب بومی در راستای قدرت ملی	حجم تبلیغات حاکم خودی رسانه و غیره، میزان تمکن و توجه به تبلیغات در رسانه‌های بیگانه، میزان حضور و گستردگی تبلیغات در کشور	رسانه‌های مکتوب و غیرمکتوب اعم از دیداری و شنیداری که به صورت شبکه‌ای در کشور فعال‌اند و منتشر می‌شوند، محافل و مراکز وابسته فرهنگی و سیاسی	انتقال الگوها، نیازها، محرک‌ها، تمینات و مطالبات فرهنگ غیر و تحریک و تحریض و تهییج انتظارات عامه
تحرک اجتماعی	کاهش تمایل اجتماعی در پذیرش نقوش اجتماعی مرجع و فعال و ارتقای عدم تمایل اجتماعی در قالب توجه به مقبولیت و کارآمدی نظام اجتماعی	عدم تمایل به فعال‌سازی نقوش اجتماعی در لایه‌های سرمایه‌ای، تغییر الگوها و منزلت‌های اجتماعی و انحراف در گرایش‌های غالب اجتماعی	الگوهای اجتماعی کاذب توزیعی در جامعه، مدها و نمادهای زیستی و رفتارهای ناپه‌نجام اجتماعی جایگاه‌های محرک اقتصادی و سودآور	ترویج لمپنیسم اجتماعی و بی‌توجهی به قیود و هنجارهای حاکم، توجه به شیوه‌های زیستی و رفتارهای خارج از عرف اجتماعی
مکانیزم تصمیم‌سازی ملی	ظهور حوزه‌های مقاومت و رقابتی در حوزه‌های تصمیم‌سازی و ارائه تصمیم‌های اternاتیو در قبال تصمیم‌های حکومتی	سطح تردید در عمل و هدف تصمیم‌های حکومتی کشور، وجود تبلیغات حاکم بر نارسایی‌ها و نتگناهای تصمیم‌های اساسی در کشور	سازمان‌های غیردولتی وابسته به اهداف و منافع ایدئولوژیک امنیت یا متعارض نهادها، ذی‌نفوذ و فشار وابسته به محافل بیگانه، آموزش‌های آکادمیک	توزیع و انتشار آموزشی یا عملی الگوهای تصمیم‌سازی و مشارکتی در کشور بر اساس یافته‌های نظری و مکاتب غیربومی
الگوهای مرجع	کاهش سطح توجه، حمایت و پذیرش الگوها و نهادهای مرجع در جامعه و تغییر غیر رسمی آن	بی‌توجهی به سازوکارهای پیروی از الگوهای مرجع اجتماعی و نهادهای حامی، تغییر مطالبات از الگوهای مرجع در خارج از عرف و ارزش‌های اساسی	تبلیغات رسانه‌ای، ساخت جنبش‌های نوگرا و تمرکز تمایلات و تمینات در تعارض با سازوکارهای الگوهای مرجع، برملاسازی ناکارآمدی و آسیب‌های الگوهای مرجع	ارائه سازو کارهای الگوهای مرجع جدید براساس ناکارآمدی الگوی قبلی و حذف قابلیت‌های الگوهای حامی یا کارکرد رسانه‌ای و جنگ روانی
عدالت اجتماعی	تغییر ماهیت و ادبیات عدالت اجتماعی در تقابل با سازو کارهای هنجارهای دولت	بی‌توجهی عمومی به سازوکار نهادهای انتظامی و قضایی، عدم گرایش عامه به پیروی از حقوق موضوع و ملی در کشور، توجه به الگوهای سنتی و خلاف قوانین	تبلیغات رسانه‌ای در بیان ناکارآمدی‌ها، افشاجری و القای منفی و فضا سازی کاذب، جایگزین‌سازی نظری، منابع حقوقی عدالت غیر ایدئولوژیک حاکم	افشاجری سطح تبعیضات و ناکارآمدی، ارائه الگوهای غیربومی حقوقی و سنتی و متحجرانه، تغییر ادبیات مطالبه از عدالت و حق جویی
الگوهای تقاضا	تغییر ماهیت و نوع و بستر ارائه تقاضا در خارج از کانال‌های رسمی و مورد حمایت دولت	تغییر رفتارهای اعلام و پیگیری تقاضا، نوع و سطح الگوهای تقاضا در خارج از مدار نظم و الگوهای قانونی	تشویق و تحریض رسانه‌ای، ارائه الگوهای ترویج در نظام سیاسی دیگر میتینگ‌ها، همایش‌ها و گردهمایی‌ها	ترویج الگوهای رفتاری در بیان تقاضا و مخل نظم و انتظام ملی در قالب حضور عامه و حداکثرسازی و ترویج رفتارهای موصوف
تولید اطلاعات	ضعف و کاهش توانایی در تولید اطلاعات، دانایی و کنترل و هدایت قابلیت‌ها	حجم، ماهیت، نوع و سطح‌گذاری و توزیع اطلاعات سیاسی و حمایت‌گرایانه در مقابل حجم، گستره و توزیع اطلاعات رضایت‌برانگیز	اطلاعات موجود و نافذ در تبلیغات رسانه‌ای و قدرت رسانه‌ای در توزیع سریع و دقیق، گستره و کیفی	تمرکز اطلاعات بر ناکارآمدی‌ها، تنگناهای فرهنگی - اجتماعی، اجرایی کشور و تولید شبهه و ناکارآمدی

آزمون تحلیل واریانس فریدمن

جدول زیر آزمون آماری تحلیل واریانس فریدمن را نشان می‌دهد. در تکنیک مذکور فرض برابری رتبه میانگین مؤلفه‌های ۲۱ گانه تهدید نرم که در ابعاد فرهنگی و اجتماعی مؤثرند، به محک آزمون گذاشته شد.

جدول ۲- آزمون تحلیل واریانس فریدمن

H ₀ فرض	میزان خطا	سطح معنی‌داری	درجه آزادی	کای دوی محاسبه‌شده	نتیجه آزمون
رتبه میانگین مؤلفه‌های تهدید نرم که در ابعاد فرهنگی و اجتماعی مؤثرند با هم برابر است.	۰/۰۵	۰/۰۰۰	۱۹	۲۷۶/۸۳	H ₀ رد

مطابق جدول زیر، چون سطح معنی‌داری آزمون کوچک‌تر از میزان خطاست (۰/۰۵ < ۰/۰۰۰)، فرض H₀ رد می‌شود. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد می‌توان اظهار کرد: رتبه میانگین مؤلفه‌های تهدید نرم که در ابعاد فرهنگی-اجتماعی مؤثرند به استناد پاسخ خبرگان انتظامی با هم برابر نیستند؛ به عبارت دیگر، برخی از متغیرها نسبت به متغیرهای دیگر از میزان اهمیت بیشتری برخوردارند.

در جدول ۳ رتبه میانگین و اولویت‌بندی مؤلفه‌های تهدید نرم بعد فرهنگی-اجتماعی با رویکرد انتظامی نشان داده شده است.

جدول ۳- رتبه میانگین و اولویت‌بندی مؤلفه‌های تهدید نرم بعد فرهنگی-اجتماعی

اولویت‌بندی	رتبه میانگین	انحراف معیار	میانگین	مؤلفه‌های تهدید نرم با رویکرد انتظامی
اول	۱۶/۴۵	۰/۹۰۲	۴/۳۳	کاهش حضور فعال مردمی در حوزه‌های تصمیم‌گیری فرهنگی-اجتماعی (مشارکت)
دوم	۱۶/۱۲	۰/۹۰۹	۴/۳۱	کاهش سطح اطاعت‌پذیری و اعتماد عمومی (مشروعیت)
سوم	۱۵/۵۴	۰/۸۹۶	۴/۲۸	شکاف و بروز اختلال در عوامل یکپارچه‌ساز اجتماعی و روابط برخاسته از آن (وفاق و انسجام ملی)
چهارم	۱۵/۱۳	۱/۱۳۶	۴/۱۷	عدم تمکین و شیوع آن در قبایل هنجارهای عامه و توجه به هنجارهای غیرحمایتی (هنجارهای عمومی)

پنجم	۱۵/۱۹	۱/۰۹۹	۴/۱۵	کاهش تمایل اجتماعی در پذیرش نقوش اجتماعی مرجع و فعال و ارتقای عدم تمایل اجتماعی در قالب توجه به مقبولیت و کارآمدی نظام اجتماعی (تحرک اجتماعی)
ششم	۱۵/۰۲	۱/۰۵۸	۴/۱۳	تضعیف هنجارهای ملی در جامعه و شکاف و چندگانگی هویتی و ظهور انفعال در غرور ملی جوانان (وفاداری و غرور ملی)
هفتم	۱۴/۷۸	۰/۹۷۳	۴/۱۶	تغییر ماهیت و ادبیات عدالت اجتماعی در تقابل با سازوکارهای هنجارهای دولت (عدالت اجتماعی)
هشتم	۱۴/۴۰	۱/۰۲۷	۴/۱۱	عدم تحرک تبلیغی و ظهور انفعال رسانه‌ای در جذب مخاطب بومی در راستای قدرت ملی (پیام‌رسانی و تبلیغات)
نهم	۱۴/۳۶	۱/۱۴۳	۴/۰۴	گرایش سطح مطالبات عمومی به انتظارات فرامکاناتی و فراقانونی در لایه‌های مؤثر جامعه (مطالبات عمومی)
دهم	۱۴/۲۳	۱/۰۶۴	۴/۰۶	مخالفت و رویارویی با ارزش‌های اساسی از طریق سایر ارزش‌های ایدئولوژیک غیرحکومتی (ارزش‌های اساسی)
یازدهم	۱۴/۲۰	۱/۰۹۴	۴/۰۴	توجه به عدم تولید علم و فناوری و گرایش غالب به مصرف علم و فناوری غیربومی (غلظت فناوری‌های وارداتی در محصولات و الگوهای مصرفی)
دوازدهم	۱۴/۱۹	۱/۰۰۳	۴/۰۹	عدم نفوذ برخی مطالبات و کارکردهای حکومتی در برخی لایه‌های اجتماعی فعال (نفوذ اجتماعی)
سیزدهم	۱۴/۰۸	۱/۰۵۹	۴/۰۲	شکاف و چندگانگی هویتی متعارض و متزاحم با هویت ملی (هویت‌سازی)
چهاردهم	۱۴/۰۰	۱/۰۰۶	۴/۰۴	ظهور حوزه‌های مقاومت و رقابتی در حوزه‌های تصمیم‌سازی و ارائه تصمیم‌های الگرناتیو در قبال تصمیم‌های حکومتی (مکانیزم تصمیم‌سازی)
پانزدهم	۱۳/۷۱	۱/۰۵۸	۴/۰۱	ظهور و بروز رفتارهای متحجرانه و غیرعقلانی و خرافاتی و کاهش توجهات اصلاح‌گرایانه بومی (اصلاح و نوسازی ملی)
شانزدهم	۱۳/۷۰	۱/۰۳۵	۳/۹۹	تغییر ماهیت و نوع و بستر ارائه تقاضا در خارج از کانال‌های رسمی و مورد حمایت دولت (الگوهای تقاضا)

هفدهم	۱۳/۶۸	۱/۱۴۶	۳/۹۶	کاهش سطح توجه، حمایت و پذیرش الگوها و نهادهای مرجع در جامعه و تغییر غیررسمی آن (الگوهای مرجع)
هیجدهم	۱۳/۶۳	۱/۱۰۱	۳/۹۸	تشدید اختلافات و عدم یکپارچگی تصمیم‌ها در حوزه سیاست‌های ملی و منفعت‌گرایی (نخبگان حاکم)
نوزدهم	۱۳/۵۰	۱/۱۷۸	۳/۹۳	خروج توصیه‌ها و رویکردهای روشنفکران در تغایر با منافع و ارزش‌ها و ایجاد نخله‌های مقاومت (روشنفکری)
بیستم	۱۳/۲۶	۱/۰۵۱	۳/۹۶	ضعف و کاهش توانایی در تولید اطلاعات، دانایی و کنترل و هدایت قابلیت‌ها (تولید اطلاعات)

نتیجه‌گیری

در تحقیق حاضر پس از تعریف تهدید نرم، ویژگی‌های این تهدید براساس دیدگاه‌های مختلف برشمرده شد. همچنین پس از اشاره به فرایند تهدید نرم، ابعاد سیاسی، اقتصادی و فرهنگی-اجتماعی به عنوان ابعاد مؤثر در رویکرد انتظامی تبیین شد. ابزارهای متکی بر فضای سایبر، ابزارهای متکی بر رسانه‌های نوشتاری و ابزارهای متکی بر رسانه‌های دیداری و شنیداری، به عنوان ابزارهای اعمال تهدید نرم در حوزه‌های فرهنگی-اجتماعی احصا شدند و ایدئولوژی حاکمیت، هویت ملی، انسجام اجتماعی و افکار عمومی به عنوان اهداف تهدید نرم در حوزه‌های فرهنگی-اجتماعی به دست آمدند. همچنین از جمله یافته‌های تحقیق، مؤلفه‌های تهدید نرم است که شامل مشروعیت، مشارکت ملی، مطالبات عمومی، هویت‌سازی، ارزش‌های اساسی، هنجارهای عمومی، اصلاح و نوسازی ملی، وفاداری و غرور ملی، نفوذ اجتماعی، وفاق و انسجام ملی، نخبگان حاکم، روشنفکری، تولید علم و فناوری، پیام‌رسانی و تبلیغات، تحرک اجتماعی، سازوکار تصمیم‌سازی ملی، الگوهای مرجع، عدالت اجتماعی، الگوهای تقاضا و تولید اطلاعات است.

یافته‌های به‌دست‌آمده از تحقیق حاضر با یافته‌های کرمی و شهلائی (۱۳۹۱) در زمینه مؤلفه‌های تهدیدهای نرم در حوزه اجتماعی- فرهنگی همسو است؛ با این تفاوت که در تحقیق مذکور به مظاهر تهدیدهای نرم آمریکا در حوزه‌های اجتماعی- فرهنگی و راهبردهای مقابله با آن پرداخته شد و در تحقیق، رویکرد انتظامی محوریت داشت. همچنین یافته‌های تحقیق حاضر، یافته‌های تحقیق افتخاری (۱۳۹۰) را در خصوص تأثیر بیشتر تهدید نرم در حوزه‌های فرهنگی-

اجتماعی تأیید می‌کند. علاوه بر این یافته‌های تحقیق حاضر با یافته‌های تحقیق حسینی (۱۳۹۲) و ماه‌پیشانیان (۱۳۹۲) درباره اهداف و شیوه‌های فرهنگی تهدید نرم همسو است. براساس نتایج تحقیق حاضر، کاهش حضور فعال مردمی در حوزه‌های تصمیم‌گیری فرهنگی- اجتماعی (مشارکت)، کاهش سطح اطاعت‌پذیری و اعتماد عمومی (مشروعیت)، شکاف و بروز اختلال در عوامل یکپارچه‌ساز اجتماعی و روابط برخاسته از آن (وفاق و انسجام ملی)، عدم تمکین و شیوع آن در قبال هنجارهای عامه و توجه به هنجارهای غیرحمایتی (هنجارهای عمومی) و کاهش تمایل اجتماعی در پذیرش نقوش اجتماعی مرجع و فعال و ارتقای عدم تمایل اجتماعی در قالب توجه به مقبولیت و کارآمدی نظام اجتماعی (تحرك اجتماعی) به عنوان مؤثرترین مؤلفه‌های تهدید نرم در بعد اجتماعی - فرهنگی به دست آمده است.

همان‌گونه که اشاره شد، در عرصه تهدید نرم، فرهنگ به عرصه کانونی رقابت و مبارزه تبدیل شده است و در اشکال گوناگونش عامل اصلی پیروزی در میدان آینده جنگ (نرم یا سخت) شناخته می‌شود. در عصر کنونی، فرهنگ‌های قوی همواره به این سو و آن سوی جهان سر می‌کشند و هر جا که فرهنگی ضعیف‌تر از خود بیابند به آن نفوذ و آن را همانند خود می‌کنند. افزون بر این تلاش می‌کنند با باورسازی و باورسوزی در عرصه فرهنگی، ارزش‌ها و هنجارهای جامعه مد نظر را مغلوب کنند. بنابراین اگر زمانی با زور اسلحه و زمان دیگری با اهرم‌های مختلف صاحبان قدرت دیگران را همراه خود و آنها را وادار به تبعیت از خود می‌کردند، امروز به دلایل مختلف این روش‌ها منسوخ شده و جای خود را به روش‌های دیگر داده است. به هر حال، باید توجه کرد در تهدید نرم از کانال‌های مختلف به مقابله با جامعه هدف پرداخته می‌شود که مهم‌ترین آن را امروزه می‌توانیم برای جامعه ایران بحران‌سازی اجتماعی و فرهنگی بدانیم. بر همین اساس طراحان تهدید نرم حاکمیت ملی، هویت ملی، روش زندگی، انسجام سیاسی- اجتماعی و تصویر و وجهه بین‌المللی کشورمان را هدف گرفته‌اند و تلاش دارند با بحران‌سازی اجتماعی و فرهنگی، احساس امنیت از جانب ارزش‌ها و هنجارها نزد مردم را دچار آسیب جدی کنند و وفاق ملی میان مردم، نیروهای سیاسی و نظام سیاسی کشور را دستخوش بحران سازند.

حال در مقابله با تهدیدهای نرم، جامعه باید تلاش کند با مهندسی فرهنگی و افزایش کارآمدی حکومت در اطراف جامعه، حصارهای نرم از امنیت و قدرت بکشد؛ به‌گونه‌ای که

با رویکردی مفهومی به برنامه‌ریزی و مدیریت فرهنگی جامعه به آن دسته از قابلیت‌ها و توانایی‌ها دست یابد که بتواند در بعد بین‌المللی با به‌کارگیری ابزاری مانند فرهنگ، آمال یا ارزش‌های اخلاقی به صورت غیرمستقیم بر منافع یا رفتارهای سایر کشورها اثر بگذارد و در بعد داخلی نیز به واسطه مشروعیت سیاسی دولت، اعتماد، وفاق و همبستگی ملی را افزایش دهد. بنابراین توانایی حکومت در سیاست‌گذاری در حوزه‌های فرهنگی و اجتماعی به منظور حفظ استقلال فرهنگی و هویت ملی، حفظ فرآورده‌های فرهنگی محلی و ملی، همچنین توانایی دستگاه‌های دولتی در انجام درست و مؤثر وظایف قانونی و مورد انتظار جامعه، حل مسئله‌های مردم، بسیج منابع، امکانات و ظرفیت‌ها در حل مسئله‌ها یا اجرای برنامه‌ها و تصمیم‌های مشخص، توان تصمیم‌گیری‌های جامع، منسجم و استوار از سوی مقامات سیاسی، نظامی و اقتصادی حکومت و توان اجرایی انعطاف‌پذیر، قاطع، مستمر و سریع حکومت از معیارهای مهم برای کم‌اثر کردن تهدید نرم است.

در موضوع پیش‌بینی و شناسایی شرایط وقوع تهدیدهای نرم، رصد وضعیت موجود و مدیریت هوشمندانه پلیس مورد تأکید است و در بسیاری از موقعیت‌ها، به‌کارگیری ترکیبی ظریف و هوشمندانه از ابزار مدیریت بحران، امری حیاتی در دستیابی به موفقیت است که حاصل آن کنترل شرایط تهدید نرم در همان حد پدیده خواهد بود نه بحران. از سوی دیگر ارتباط مستمر و سازنده پلیس با اعضا و گروه‌های جامعه مدنی و سازمان‌های غیرحکومتی، می‌تواند در درک حساسیت‌های فوق و عرصه‌های فعالیت مشترک و همکاری متقابل آنها مفید باشد. در زیر به برخی از راهکارهای پیشگیرانه و مقابله‌ای با تهدید نرم در حیطه وظایف حاکمیت و پلیس اشاره می‌شود.

پیشنهادهای

با توجه به یافته‌های تحقیق، لزوم اهتمام در سرمایه‌گذاری مادی و معنوی در بهسازی و متناسب‌سازی ابزارهای اعمال تهدید نرم ضروری است. از این رو لازم است نسبت به رصد مستمر فضای سایبر برای شناسایی محتوای تهدیدآمیز اقدام کرد و به صورت مداوم به تولید اطلاعات برای خنثی‌سازی اثر این تهدیدها اهتمام ورزید. این اقدام در حوزه‌های رسانه‌های نوشتاری، دیداری و شنیداری با توجه به گسترش رسانه‌های جمعی درخور توجه است. در این راستا لازم است ایدئولوژی حاکمیت برای همه آحاد جامعه تبیین شود تا درک عمیق و

بینش و آگاهی کافی و رسوخ‌ناپذیر و خلل‌ناپذیر در آنان ایجاد شود. همچنین به منظور حفظ هویت ملی، برجسته‌سازی و تأکید بر شاخص‌های هویت ملی از جمله زبان و فرهنگ ملی در کلیه اقدامات و فعالیت‌های اجتماعی درخور توجه است. ضرورت برنامه‌ریزی برای شناخت راهکارهای حفظ انسجام اجتماعی و تنویر افکار عمومی برای رویارویی با تهدیدهای نرم از اقدامات دیگر این حوزه است. علاوه بر این اطلاع‌رسانی به جامعه درباره باورمندی به هجوم تهدیدهای نرم و شناسایی تاکتیک‌های جنگ روانی و رسانه‌ای و گسترش دامنه و شمول فعالیت‌های فرهنگی به کلیه عرصه‌های زندگی می‌تواند در پیشگیری از تهدیدهای نرم که به طور مستقیم بر کارکردهای نظم و امنیت جامعه تأثیرگذارند، مؤثر باشد. مهندسی فرهنگی، عمق‌بخشی فرهنگی و تشکیل اتاق‌های فکر برای پیشگیری از نفوذ عوامل فرهنگی دشمن، تبیین حقایق از زبان نخبگان به مردم، تقویت امنیت فرهنگی از طریق تولید محصولات فرهنگی تأثیرگذار بر جامعه و جوانان، ایجاد راه‌های مشروع برای ارضای نیازهای مردم، قانونمند کردن مقابله با جرایم سایبر و تلفن همراه، حمایت تقنینی و مالی از عمق‌بخشی قدرت نرم نظام در محیط‌های مجازی، مقابله با ایجاد و گسترش فرقه‌های ساختگی، مقابله با ایجاد و نشر شایعه‌های مخرب، تقویت فرضیه امر به معروف و نهی از منکر، مبارزه با روحیه تجمل‌گرایی، پیشبرد طرح‌های توسعه‌ای در مناطق محروم و مرزی و رفع فقر، ناامنی و بیکاری، فراهم آوردن زمینه عضویت نخبگان در نهادهای دولتی و سیاسی با هدف جلوگیری از جذب آنان در جبهه مخالفان، استفاده از توانمندی‌های بالای مساجد و بسیج در تربیت نیروی انسانی، اطاعت از رهبری و همراهی با روحانیت متعهد در خط رهبری، استفاده از راهبردهای ویژه در مورد اقوام و اقلیت‌ها، تقویت انگیزه‌های معنوی و الهی، تقویت قدرت نرم نیروهای مسلح، عملیات روانی متقابل و تأکید بر آینده‌پژوهی با هدف تقویت جنبش نرم‌افزاری تولید علم از راهکارهای پیشگیرانه دیگر پلیس برای مقابله با تأثیرگذاری تهدیدهای نرم است.

منابع فارسی

- افتخاری، اصغر (۱۳۹۰)، دو چهره قدرت نرم، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
- بوزان، باری (۱۳۷۵)، مردم، دولت‌ها و هراس، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- تریف تری و دیگران (۱۳۸۳)، مطالعات امنیتی نوین، ترجمه علیرضا طیب و وحید بزرگی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- جمالزاده، ناصر و محمدجواد هراتی (۱۳۹۲)، «قدرت نرم انقلاب اسلامی در مقابل تهدید نرم»، رهیافت انقلاب اسلامی، ش ۲۳.
- جهان‌بین، فرزاد و اعظم امامی (۱۳۹۳)، «سرمایه اجتماعی حلقه ارتباطی قدرت نرم، امنیت نرم، تهدید نرم»، دوفصلنامه مطالعات قدرت نرم، ش ۱۰.
- حسن بیگی، ابراهیم و حسین عساریان نژاد (۱۳۸۸)، تهدید نرم و راهبردهای مقابله، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
- حسینی، حسین (۱۳۸۹)، «جنگ نرم، از تهدید تا پاسخ»، فصلنامه علمی - تخصصی عملیات روانی، س ۷، ش ۲۶، انتشارات دانشگاه امام حسین (ع).
- حسینی، سیده صدیقه (۱۳۹۲)، اهداف فرهنگی در جنگ رسانه‌ای، قم: مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما.
- شعیب، بهمن (۱۳۸۸)، انقلاب‌های رنگی و انقلاب اسلامی ایران، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
- عبدی، حسین (۱۳۸۸)، جنگ نرم، قم: نشر معارف.
- عزتی، مرتضی، اله‌مراد سیف و علی یوسفی نژاد (۱۳۹۱)، «تهادینه‌سازی الگوی مصرف بهینه در جهت رویارویی با تهدید نرم اقتصادی علیه نظام اسلامی»، مجله مدیریت اسلامی، ش ۴.
- غریب‌زندی، داود (۱۳۸۸)، «تحول کارکردهای پلیس در پرتو نظریه‌های امنیت خرد»، تهران، فصلنامه مطالعات راهبردی، ش ۴۴.
- کاستلز، مانوئل (۱۳۸۰)، عصر اطلاعات، قدرت و هویت، ترجمه حسن چاوشیان، ج ۲، تهران: طرح نو.
- کرمی، رضا و ناصر شهلائی (۱۳۹۱)، «راهبردهای مقابله با تهدید نرم دشمن در حوزه اجتماعی- فرهنگی»، تهران، فصلنامه امنیت پژوهی، س ۱۱، ش ۳۸.
- مرادیان، محسن (۱۳۹۰)، مبانی نظری امنیت، تهران: انتشارات حفاظت اطلاعات ارتش.
- مرسلی، فاطمه (۱۳۸۸)، هزار راه رفته، تهران: ساعس ناجا.
- هندیانی، عبدالله، عبدالرحمن میرزاخانی و حامد مرادی (۱۳۹۳)، «نقش سرمایه اجتماعی در کاهش آثار تهدیدهای نرم (با نگاهی به فرماندهی و مدیریت آینده پلیس)»، فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی، ویژه‌نامه ۱۳۹۳.